

ПОДАТКОВА КУЛЬТУРА НАСЕЛЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ УНИКНЕННЯ ПОДАТКОВИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

У сучасному економічному просторі виникає питання про необхідність вдосконалення системи оподаткування та розгляд її не лише у фінансово-політичній площині, а й з позиції соціальної проблеми. В окремого прошарку суспільства склався негативний стереотип поведінки в частині оподаткування: низька податкова культура, недовіра до фіскальних органів і, як наслідок, приховування доходів та несплата податків. Про усі ці факти свідчать дані контролюючих органів щодо зростання правопорушень та злочинів, пов'язаних із приховуванням чи поданням недостовірної інформації про отримані доходи. В результаті державі наносяться збитки у великих та особливо великих розмірах. У зв'язку з цим необхідно формувати та розвивати податкову культуру населення.

Аналіз різних джерел наукової літератури містить неоднозначне бачення науковців щодо даної проблеми. Тлумачення поняття **податкової культури** теж різне. Одні автори вважають, що це досить вузьке поняття, інші ж стверджують про досить таки обширне значення, яке полягає не лише в податковій правосвідомості людей, а й у системі відносин абсолютно усіх учасників процесу оподаткування. Так Й.Шумпетер висловлював думку, що термін **«податкова культура»** виник у ході формування системи оподаткування податковими діячами та економістами і є фальшивим [3]. Б.Нерре зазначав, що у різних країнах світу податкова культура має свою специфіку, яка є сукупністю формальних і неформальних інститутів, пов'язаних з національною системою оподаткування та її практичним застосуванням, які історично формувалися і є вбудованими в культуру країни [5]. В.Андрущенко розглядає податкову культуру як різновид культури грошових відносин, форму прикладної, утилітарної етики, що передбачає конкретні процедури і правила, які відрізняють правильне від неправильного, моральне від аморального [1].

Усі наведені визначення поняття **«податкова культура»** не суперечать один одному, а дають характеристику з різних аспектів її трактування. Відділити сутність **податкової культури** лише одним тлумаченням буде досить складно, адже дане поняття складне та багатогранне, яке охоплює не лише економічно-фінансовий аспект, а має пряме відношення до морально-етичного, правового, управлінського, політичного, психологічного та організаційного аспектів [2].

Процесу формування **податкової культури** перешкоджає ряд проблем, котрі не дають змогу змінити ставлення громадян до податків. Серед них основними є:

- нестабільне податкове законодавство в країні;
- недосконала система інформування та консультування населення;
- низький рівень якості виконання податкових процедур;
- велика плинність кадрів та низька мотивація працівників податкової служби;
- недовіра зі сторони населення по відношенню до податкових органів;
- процес глобалізації як причина росту конкуренції фірм, що в свою чергу призвело до постійного пошуку шляхів мінімізації податків;
- проблема взаємної соціальної відповідальності між суб'єктами податкових відносин.

Система оподаткування є важливим інструментом у забезпеченні економічного, соціального та культурного потенціалу розвитку країни. Нестабільна ситуація у

формуванні податкового законодавства держави виступає однією з найгостріших проблем у розвитку податкової культури. Тому потрібно приймати міри щодо покращення ситуації навколо сфери оподаткування. Пріоритетними напрямками підвищення рівня **податкової культури** є:

1. Прийняття законів про спрощення податкового законодавства та вдосконалення механізмів вирішення податкових спорів.

2. Формування позитивного іміджу держави у свідомості громадян, в тому числі і щодо законів, наказів та інших дій держави, котрі не повинні викликати у громадян марних надій та наступного розчарування до керівництва країни.

3. Розробка та впровадження схеми покращення якості виконання податкових процедур.

4. Підвищення інформування громадян за допомогою загальнодержавного та місцевого телебачення у вигляді інформаційно-навчальних програм, які б доносили до населення країни інформацію про проблеми оподаткування та навчали правильному відношенню до податків.

5. Розробка концепційних засад програми, яка спрямована на надання платникам податків консультаційних послуг (**особливу увагу потрібно приділити жителям сільської місцевості**).

6. Організація роботи телефонно-довідникової служби, телефонної лінії довіри для забезпечення дистанційного консультування платників з питань, які виникатимуть стосовно податкової системи.

Основною рушійною силою з пропаганди **податкової культури** є засоби масової інформації (ЗМІ). Вони повинні спонукати громадян до формування в них свідомості законослужняних платників податків. Інформація, яка надходить за допомогою ЗМІ нестиме в собі профілактичний характер, який в свою чергу може зменшити кількість економічних правопорушень у галузі оподаткування.

Численні опитування громадян країни показують, що найбільш ефективними по своїй взаємодії є телепередачі, котрі підготовлені безпосередньо спеціалістами з боротьби з податковими правопорушеннями [4].

Для того, щоб інтерес ЗМІ до проблеми оподаткування не вщухав, потрібно створити навчальну програму, спеціально розроблену для журналістів, де б їм провели курс лекцій на податкову тематику.

Програма курсу повинна бути розроблена доступною мовою та складена кваліфікованими працівникам податкової служби. Основне завдання програми - зацікавити працівників ЗМІ у популяризації підвищення податкової культури населення та зменшення податкових правопорушень. Також важливим є той факт, що усе фінансування навчання повинно бути за рахунок коштів державних цільових фондів. Це буде ще одним важливим важелем рекламної компанії про важливість знань податкового законодавства країни. Адже, якщо фінансування йтиме з кишені приватних осіб, то ефект від впровадження даної програми не матиме позитивного значення. У свідомості громадян вкоренилася думка про те, що усе показане на телебаченні чи почуте по радіо є піар-компанією того чи іншого можновладця і є брехнею.

Практичне застосування інформаційно-роз'яснювальних робіт показало ефективні результати у багатьох країнах. Отже, і на наших теренах це може дати ефективний результат в ході протидії податковим правопорушенням, які, в окремих випадках, вчиняються громадянами через незнання податкового законодавства, а у більшості - це цілеспрямоване ухилення від сплати податків.

Дана модель з впровадження культури оподаткування, на мою думку, матиме більший результат, якщо навчання про необхідність сплати податків розпочати ще зі шкільних років.

Діти, підлітки та студенти не мають ще чітко сформованої думки про оподаткування, тому потрібно розпочинати роз'яснювальні роботи з ними в якомога ранньому віці. Щоб в майбутньому у їхній свідомості формувалася позитивна оцінка про податкову систему, закони та сплату податків. Таким чином можна виховати суспільство, яке матиме високий рівень культури поведінки з податками. Потрібно ввести у навчальну програму освітніх закладів додатковий предмет (може бути основним у програмі навчання чи факультативним, який задля заохочення може не оцінюватися).

Програма навчання повинна містити наступну інформацію:

- Історія формування податків, аспекти виникнення та встановлення податкової системи на різних етапах розвитку у різних країнах.
- Ознайомлення з основними правами та обов'язками платників податків.
- Знайомство з повноваженнями та основами роботи податкових органів.
- Короткий екскурс по прикладах податкових правопорушень та відповідальність за їх здійснення.

Програма має складатися з багатьох рівнів, які розробляються спеціально під кожну вікову групу учнів, студентів.

Підвищенню податкової грамотності також буде сприяти відкриття у містах та селах музеїв історії податків, в яких буде проілюстрована історія розвитку податкової системи в нашій та інших країнах світу. Можливість відвідин такого музею викликала б жвавий інтерес у молодшого та старшого покоління громадян.

Підвищення рівня податкової культури населення потребує все більш нових та сучасних підходів. Інформаційно-роз'яснювальна робота є одним з напрямків у забезпеченні необхідної інформації платникам та наданні відповідей на питання, котрі періодично виникають при розгляді тем оподаткування.

Податкова культура складається з розуміння громадянами усієї важливості сплати податків і знання своїх прав та обов'язків щодо системи оподаткування, яка діє в країні. Заходи, які застосовуються податковими органами, повинні забезпечувати доступ громадян до послуг в електронному вигляді, сприяти підвищенню податкової культури та мотивації платників зі сплати податків і цим самим збільшувати поступлення до державного бюджету.

1. Андрущенко В. Л. Умови та ідеали податкової культури / В. Л. Андрущенко // Професійна етика працівника державної податкової служби як складова етики державного службовця України : матер. наук.-практ. конф. – Ірпінь : Національний університет ДПС України, 2006. – С. 13–17

2. Башинський І. А. Формування податкової культури в Україні / І. А. Башинський // Зб. наук. праць Херсонського національного технічного університету. – 2011. – Вип. 2 (5). – С. 9–14.

3. Морально-етичні імперативи податків та оподаткування: [монографія] / В. Л. Андрущенко; Т. В. Тучак. – К.: Алерта, 2013. – 384 с.

4. 4.Усе про право [Електрон. ресурс]. – Електрон. дані – Режим доступу: <http://www.allpravo.ua/diploma/doc45p0/instrum2717/> – Заголовок з екрану.

5. Nerre, Birger (2001g) : The Concept of Tax Culture. In: National Tax Association. Proceedings Ninety-Forth Annual Conference 2001. – Baltimore, Maryland. Edited by Sally Wallace. NTA, Washington DC.

Л.Л. Лазебник

Університет державної фіскальної служби України

СИСТЕМА ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОПТИМІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Зазвичай суб'єкт підприємницької діяльності намагається мінімізувати свої витрати і максимізувати доходи. Сплата податків не є винятком. Дана діяльність